

БІБЛІОТЕКА ВЧИТЕЛЯ

С.Г. Заброцька
І.Р. Дунець

**УРОКИ
НАВЧАННЯ ГРАМОТИ**

1 клас

У двох частинах

Частина II

Посібник для вчителя

®
Тернопіль
Навчальна книга — Богдан

УДК 371.32
ББК 81.2я721
3-12

Рецензенти:
кандидат педагогічних наук, доцент
З.М. Онишків
вчитель вищої категорії, вчитель-методист
Н.Я. Походжай

Серію «Бібліотека вчителя» засновано 2007 року

Заброцька С.Г.

3-12 Уроки навчання грамоти : 1 клас : у 2-х ч. Ч. II :
посібник для вчителя / С.Г. Заброцька, І.Р. Дунець. —
Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2013. —
192 с. — (Бібліотека для вчителя).

ISBN 978-966-10-1765-7 (серії)

ISBN 978-966-10-3627-6

У посібнику подано конспекти уроків навчання грамоти для 1 класу відповідно до «Букваря» (авт. М.Д. Захарійчук, В.О. Науменко), «Прописів. Зошитів для письма. 1 кл. Ч. 1, Ч. 2» (Тернопіль: Навчальна книга — Богдан).

Пропонується цікавий матеріал для вивчення звуків і букв, зразки бесід, таблиці, схеми, ігри, кросворди, інсценізації, робота з дитячою книгою, вправи з розвитку зв'язного мовлення, творчі завдання тощо.

Для вчителів початкових класів, студентів педагогічних навчальних закладів та батьків.

УДК 371.32
ББК 81.2я721

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 978-966-10-1765-7 (серії)

ISBN 978-966-10-3627-0

© Навчальна книга — Богдан, 2013

ОРІЄНТОВНИЙ КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема уроку	№ с.	Дата
91.	Закріплення знань про звукове значення букви «д» (де). Складання розповіді за серією малюнків.	5	
92.	Написання малої букви «д» (де). Написання букви в складах і словах.	7	
93.	Звуки [з], [з'], позначення їх буквою «з» (зе). Дзвінке вимовляння цих звуків у кінці слів і складів. Читання слів.	9	
94.	Написання великої букви «Д» (де), складів та слів з нею. Написання речень.	11	
95.	Закріплення знань про звукове значення букви «з» (зе). Читання слів. Опрацювання тексту.	13	
96.	Написання малої букви «з» (зе). Написання складів та слів із буквою «з». Складання і записування речень.	15	
97.	Буква «знак м'якшення» (ь), позначення нею на письмі м'якості приголосних. Звуко-буквений аналіз слів.	19	
98.	Написання великої букви «З». Написання складів, слів і речень із буквою «З».	21	
99.	Закріплення знань про букву «знак м'якшення». Звуковий аналіз слів. Складання речень за малюнками «Малі помічники». Робота з дитячою книжкою.	23	
100.	Написання букви «ь» окремо та у поєднанні з іншими літерами. Написання буквосполучень, слів та речень.	25	
101.	Звук [б], позначення його буквами «Б», «б» (бе). Звуко-буквений аналіз слів. Читання складів, слів.	29	
102.	Написання малої букви «б». Диктант. Написання речень.	31	
103.	Закріплення знань про звукове значення букви «б» (бе). Читання слів. Опрацювання тексту.	35	
104.	Написання великої букви «Б», складів та слів із нею. Навчальний диктант.	37	
105.	Звук [г], позначення його буквами «Г», «г» (ге). Звуко-буквений аналіз слів. Читання складів, слів.	41	
106.	Написання малої букви «г». Написання складів та слів із буквою «г».	43	
107.	Закріплення знань про звукове значення букви «г» (ге). Читання слів. Опрацювання вірша А. Камінчука «Гарбузи».	45	
108.	Написання великої букви «Г». Написання складів та слів із буквою «Г». Складання і записування речень.	47	
109.	Звук [г], позначення його буквами «Г», «г» (ге). Звуко-буквений аналіз слів. Читання складів, слів.	49	
110.	Написання малої букви «г» (ге). Написання складів та слів із буквою «г».	51	
111.	Закріплення знань про звукове значення букви «г» (ге). Опрацювання вірша О. Орача. Робота з дитячою книжкою.	55	
112.	Написання великої букви «Г». Написання слів, словосполучень і речень.	57	
113.	Звук [ч], позначення його буквами «Ч», «ч» (че). Звуко-буквений аналіз слів. Читання складів, слів.	59	
114.	Написання малої букви «ч» (че). Написання складів, слів і речень.	61	
115.	Закріплення знань про звукове значення букви «ч» (че). Читання слів. Опрацювання вірша К. Перелісної «Чебрець». Скоромовка.	63	
116.	Написання великої букви «Ч», складів та слів із нею. Списування речень, поданих друкованим шрифтом.	65	
117.	Звук [й], позначення його буквою «й» (йот). Звуко-буквений аналіз слів. Читання складів, слів. Опрацювання тексту.	67	
118.	Написання малої букви «й», буквосполучень з нею. Складання і записування слів.	69	
119.	Закріплення знань про звукове значення букви «й» (йот). Буквосполучення «йо». Слова, протилежні за значенням. Опрацювання тексту.	71	
120.	Написання великої букви «Й». Написання буквосполучень, слів.	73	
121.	Звук [х], позначення його буквами «Х», «х» (ха). Звуко-буквений аналіз слів. Читання складів, слів.	75	
122.	Написання малої букви «х», складів з нею. Складання і записування слів.	77	
123.	Закріплення знань про букву «х» та її звукове значення. Читання слів, речень. Бесіда на тему «Міста України».	81	
124.	Написання великої букви «Х» (ха). Написання буквосполучень, слів. Списування речень, поданих друкованим шрифтом.	83	
125.	Звук [ж], позначення його буквами «Ж», «ж» (же). Читання складів, слів. Робота з дитячою книжкою.	85	
126.	Написання малої букви «ж». Написання буквосполучень та слів із буквою «ж».	87	
127.	Закріплення знань про звукове значення букви «ж» (же). Читання слів. Опрацювання тексту.	91	
128.	Написання великої букви «Ж», складів з нею. Складання й записування слів.	93	
129.	Звук [ш], позначення його буквами «Ш», «ш» (ша). Читання складів, слів. Зіставлення звуків [ж] — [ш]. Анаграми.	95	

№ з/п	Тема уроку	№ с.	Дата
130.	Написання малої букви «ш». Написання складів, слів і речень.	97	
131.	Закріплення знань про звукове значення букви «ш» (ша). Читання слів. Опрацювання вірша Т. Коломієць «Колосок».	99	
132.	Написання великої букви «Ш». Написання буквосполучень, слів і речень.	101	
133.	Буква «ї», позначення нею сполучення звуків [йі]. Звуко-буквений аналіз слів. Опрацювання вірша О. Січкаря «Їжача хата».	103	
134.	Написання малої букви «ї», буквосполучень з нею. Складання і записування слів із вивчених букв.	107	
135.	Закріплення знань про звукове значення букви «ї». Опрацювання вірша Г. Чубач «А живу я в Україні...».	109	
136.	Написання великої букви «І», складів та слів з нею. Складання і записування речень.	113	
137.	Буква «я», позначення нею сполучення звуків [йа]. Позначення буквою «я» звука [а] та м'якості попереднього приголосного. Звуко-буквений аналіз слів.	115	
138.	Написання малої букви «я». Порівняння букв «я», «л», «м», «г». Написання буквосполучень, слів.	119	
139.	Закріплення знань про звукове значення букви «я». Читання слів. Опрацювання вірша В. Крищенко «Сонячне яблуко». Робота з дитячою книжкою.	123	
140.	Написання великої букви «Я», буквосполучень із нею. Складання і записування речень.	125	
141.	Буква «ю», позначення нею сполучення звуків [йу]. Позначення буквою «ю» звука [у] та м'якості попереднього приголосного. Звуко-буквений аналіз слів.	127	
142.	Написання малої букви «ю». Написання буквосполучень, слів, речень.	129	
143.	Закріплення знань про звукове значення букви «ю». Звуко-буквений аналіз слів. Опрацювання вірша Т. Петровської.	131	
144.	Написання великої букви «Ю», складів та слів з нею. Написання речень. Диктант.	133	
145.	Буква «є», позначення нею сполучення звуків [йе]. Позначення буквою «є» звука [е] та м'якості попереднього приголосного. Звуко-буквений аналіз слів.	135	
146.	Написання малої букви «є». Написання складів та слів із буквою «є».	139	
147.	Закріплення знань про звукове значення букви «є». Опрацювання вірша А. Камінчука «Єноти».	143	
148.	Написання великої букви «Є». Написання буквосполучень і речень. Вибірковий диктант.	145	
149.	Звуки [ц], [ц'], позначення їх буквами «Ц», «ц» (це). Звуко-буквений аналіз слів. Читання складів, слів.	147	
150.	Написання малої букви «ц». Написання складів та слів з буквою «ц».	151	
151.	Закріплення знань про звукове значення букви «ц» (це). Читання слів. Опрацювання оповідання (за О. Березій).	153	
152.	Написання великої букви «Ц», буквосполучень та слів із нею. Написання речень.	155	
153.	Буква «щ» (ща), позначення нею звукосполучення [шч]. Звуко-буквений аналіз слів. Читання складів, слів. Робота з дитячою книжкою.	157	
154.	Написання малої букви «щ» (ща). Написання складів, слів та речень.	159	
155.	Закріплення знань про звукове значення букви «щ» (ща). Опрацювання вірша Л. Вознюк «Через річку по місточку...». Скоромовка. Ребус.	161	
156.	Написання великої букви «Щ», буквосполучень та слів із нею. Складання і записування речень.	163	
157.	Звук [ф], позначення його буквами «Ф», «ф» (еф). Звуко-буквений аналіз слів. Читання складів, слів.	165	
158.	Написання малої букви «ф» (еф). Написання буквосполучень, слів. Спишування речень, поданих друкованим шрифтом.	167	
159.	Закріплення знань про звукове значення букви «ф» (еф). Опрацювання тексту «Фонтани».	169	
160.	Написання великої букви «Ф», буквосполучень із нею. Складання і записування речень.	171	
161.	Звук [дж], позначення його буквосполученням «дж». Злита вимова звука [дж]. Звуко-буквений аналіз слів. Опрацювання віршів. Загадки.	173	
162.	Написання буквосполучень «дж», «Дж», слів із ними. Складання і записування речень. Словниковий диктант.	175	
163.	Звуки [дз], [дз'], позначення їх буквосполученням «дз». Злита вимова звуків [дз], [дз']. Звуко-буквений аналіз слів. Опрацювання віршів. Загадка.	177	
164.	Написання буквосполучень «дз», «Дз», слів із ними. Складання і записування речень.	179	
165.	Апостроф. Роль апострофа в українській мові. Вимова і написання слів з апострофом. Опрацювання вірша Я. Полянської «Комп'ютерна мишка» та оповідання (за Н. Гуркіною). Загадка.	181	
166.	Написання буквосполучень «дз», «Дз», слів із ними. Складання і записування речень.	183	

УРОК 91

Дата _____

Клас _____

Тема. Закріплення знань про звукове значення букви «д» (де). Складання розповіді за серією малюнків.

Мета. Закріпити набуті знання про букву «д» (де) та її значення; розвивати в учнів аудіативні вміння; розвивати мислення і мовлення учнів; виховувати працелюбність, любов та бережливе ставлення до природи.

Обладнання. Індивідуальна складова таблиця, картки з буквами, складами.

Додатковий матеріал до уроку

Зміст уроку

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань учнів.

1. Вивчення чистомовки.

Ди-ди-ди — в осінні й зимні холоди

ду-ду-ду — я зі школи йду,

де-де-де — вдома тато жде.

2. Гра «Впіймай звук».

Учитель читає слова, діти плескають, якщо чують в них звуки [д], [д']. Визначають позицію звуків.

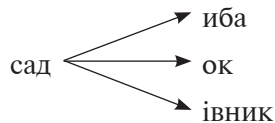
3. Читання складів на картках-блискавках.

Да, ди, два, дво, дві, три, дра, дру дре, дрі, де, дсе, дке.

III. Повторення вивченого матеріалу.

1. Читання слів, поданих у колонках (Буквар, с. 98).

2. Читання слів, поданих аналітико-синтетичним способом.

— Які дерева ростуть у саду? Як називається людина, яка доглядає дерева в саду?

3. Словникова робота.

Сад — плодове дерева, кущі.

IV. Читання. Слухання — розуміння.

1. Робота з малюнком (Буквар, с. 100).

— Розгляньте малюнки. Що зображено посередині?

— Де виросла сливка? Яка вона?

2. Складання слів із букв слова «сливка».

3. Читання слів у колонках (с. 101).

4. Читання оповідання вчителем.

5. Аналіз змісту прочитаного.

— Що запитав щиглик? Повторіть.

— Хто посадив сливку?

— Коли проросла сливка?

— Хто поливав деревце?

— Що промовляв хлопчик? Повторіть.

— Хто розповів про сливку?

6. Фізкультхвилинка. Гімнастика для очей.

7. Ознайомлення з терміном «біографія».

Біографія — це опис життя.

— Розкажіть біографію сливки.

— Коли вона народилась? Де?

— Скільки їй років?

8. Робота в різнорівневих групах.

1 група.

— Прослухайте текст, запам'ятайте слова, які звучать ніжно, лагідно.

2 група.

— Прочитайте текст.

УРОК 128

Дата _____
Клас _____

Тема. Написання великої букви «Ж» (же), складів з нею. Складання й записування слів.

Мета. Закріплювати в учнів навички письма вивчених букв; вчити писати велику букву «Ж»; збагачувати словниковий запас дітей; виховувати в них старанність.

Обладнання. Демонстраційні картки з друкowanими і рукописними буквами.

Додатковий матеріал до уроку

Зміст уроку

I. Організаційний момент.

II. Повторення вивченого матеріалу.

1. Написання складів з малою літерою «х».

Учні промовляють чистомовку і в зошити записують склад, що повторюється.

Вчитель:

Ой яка висока вежа —
Кішка мишку стереже —
Книжку бережу —
Неправди не кажи —
Маленькі вужі —
Поважний сторож —

Учні:

жа-жа-жа.
же-же-же.
жу-жу-жу.
жи-жи-жи.
жі-жі-жі.
ож-ож-ож.

2. Гра «Який склад живе у слові?».

На дошці записані частини слів.

..то   ..лудь   ..нка

— Який із складів «живе» у кожному слові? (*Жито, жолудь, жінка.*)

3. Запис слів з попереднім звуковим аналізом.

4. Вибірковий диктант із граматичним завданням.

Учитель повільно читає вірш, а учні записують тільки слова з «ж».

У болоті край села
жаба жадібна жила.
Їла жваво комарів
і жахалась журавлів.

— Підкресліть букви, що позначають тверді приголосні.

5. Гра «Діалог».

— Я до вас питання маю:

Хто на Ж тварини знає? (*Жаба, жираф, жайворонок, журавель, жук.*)

Можна, ще раз запитаю?

Хто на Ж рослину знає? (*Жоржина, жасмин.*)

Хочу ще спитати я.

Чи є на букву Ж ім'я? (*Жанна, Женя.*)

Швидко ти мені скажи

назву міст і сіл на Ж. (*Житомир, Жмеринка, Женева.*)

— Які з названих вами слів треба писати з великої букви? Чому?

III. Вивчення нового матеріалу.

1. Демонстрація великої букви «Ж», порівняння друкованої літери з писаною і рядковою буквами.

Живе у Жанни
жук в коробці.
На букву «Же»
він схожий, хлопці.

2. Показ і пояснення вчителем написання букви «Ж».

— Велика буква «Ж» відрізняється від малої лише розміром. Верхня її частина торкається міжрядкової, а нижня — нижньої рядкової лінії. Пишемо під лічбу і-раз-і, і-два-і, і-три-і.

3. Робота в зошиті (с. 22).

а) «Написання» букви «Ж» у повітрі під лічбу.

б) Обведення зразків букви по пунктирах.

в) Самостійне написання букви «Ж».

г) Написання великої букви «Ж» з маленькою «ж».

Фізкультхвилинка.

Ой летів жук, жук,
та й у воду — фук.
Прибігає жукова мати
жука рятувати:
— Подай, подай, жучку,
та правую ручку.
— Я жук, жук, жу-жу,
навколо кружу:
жу-жу, жу-жу.

Г. Бойко

IV. Закріплення вивченого матеріалу.

1. Написання складів та буквосполучень із буквою «Ж».
2. Написання з великої букви слова «Житомир».
3. Фізкультпауза (вправи з попереднього уроку).
4. Списування друкованого речення.
— Що трапилося у реченні?
— Прочитайте і порахуйте, скільки у ньому слів. Спишіть речення, пам'ятайте, що слова треба писати окремо.
— Підкресліть у реченні букви, що позначають голосні звуки.
5. Запис слова «журавель» з попереднім звуковим аналізом.
6. Диктант речень з граматичним завданням.
Жанна живе у Тернополі. Разом з батьками вона відвідала Житомир. По-
дорож усім дуже сподобалась!
— Підкресліть букви, що позначають м'які приголосні.
— У словах другого речення поставте наголос.
— Слова третього речення поділіть дужками на склади.
— Прочитайте речення, якому відповідає така схема:
| _ _ _ | _ .
— Придумайте своє речення за цією схемою.

V. Підсумок уроку.

- Яку букву ви вчилися писати?
- На кого схожа вона за своєю формою?

УРОК 166

Дата _____

Клас _____

Тема. Написання буквосполучень «дз», «Дз», слів з ними. Складання і записування речень.

Мета. Вчити учнів правильно поєднувати букви у словах з апострофом, промовляти ці слова; закріплювати їх уміння виконувати звуковий аналіз; виховувати в дітей охайність під час письма.

Обладнання. Демонстраційні картки з друкованими і рукописними буквами; фішки для побудови звукових моделей.

Додатковий матеріал до уроку

Зміст уроку

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань учнів.

1. Відгадування загадки.

Я у полум'ї, в сузір'ї,
в пам'яті і у сім'ї,
в надвечір'ї, у міжгір'ї,
в п'єсі, в м'яті,
в п'ятниці, в м'ячі, у пір'ї,
в черв'ячку і у в'юнї.
В м'яч з хлоп'ятами ганяю
двадцять п'ять хвилин підряд.
У п'ятірці, у дев'ятці,
у солом'янім брилі,
у Дем'янку, у Мар'янці,
в гороб'ятка на крилі!
У прив'ялому листочку,
що давно води не п'є.
У зав'язанім клубочку
і у м'ясі також є! (Апостроф)

Н. Красоткіна

2. Гра «Впіймай апостроф».

Учитель ще раз читає вірш, а діти плескають, коли чують слово, у якому вживається апостроф.

— Для чого використовується на письмі апостроф? (Для позначення роздільної вимови.)

3. Робота над малюнком (зошит, с. 45).

а) Розгляд малюнка.

б) Добір слів з апострофом.

в) Аналіз звукової моделі слова «м'яч».

г) Складання речень (оповідання) за малюнком і схемою.

III. Робота над новим матеріалом.

1. Показ і пояснення вчителем написання слів з апострофом на дошці.

— Апостроф передають на письмі комою (крапкою з невеликим «хвостиком») і пишуть на верхній рядковій лінії.

Апостроф ставлять зразу після написання букви, після якої він вживається. Наступна буква пишеться окремо від попередньої.

2. Написання складів, буквосполучень, коротких слів.

М'я б'ю в'ї п'є

3. Написання слів «дев'ять», «м'яч», «пір'я», «сім'я», «солов'ї».

Перед написанням кожного слова учні аналізують звукові схеми.

Фізкультхвилинка.

Раз! Два! Три! Чотири! П'ять!

Час прийшов нам спочивать.

Тож піднімем руки вгору,

ніби дивимось на зорі.

А тепер всі руки в боки,

як зайчата, — скоки-скоки!

(Встати і вийти з-за парт.)

(Потягування.)

(Стрибки.)

Десять, дев'ять, вісім, сім!
Час за парти нам усім.

IV. Продовження роботи в зошиті.

1. Гра «Добери слово з апострофом».
Дружна ... (сім'я), футбольний ... (м'яч), міцне ... (здоров'я), дівчаче ... (ім'я), гусяча ... (пір'їна), духмяна ... (м'ята), міцна ... (пам'ять), круглошокий ... (хом'як).
2. Запис слова «хом'як» після попереднього звукового аналізу.
3. Списування речення з друкованого тексту.
У Мар'яни п'ять кролів.
4. Написання речень під диктовку.
— Послухайте речення, які будете писати під диктовку. Чи можуть вони бути продовженням попереднього речення?
Звірятам добре в дерев'яних клітках. Мар'янка доглядає їх. У кролів поживне м'ясо і м'яке хутро.
— Поділіть слова першого речення дужками на склади.
— У другому реченні підкресліть букви, що позначають тверді приголосні звуки.
— Позначте наголос у словах третього речення.

V. Підсумок уроку.

- Які слова ви вчилися писати на уроці?
- Для чого потрібний апостроф в українській мові?

Література

1. Будна Н.О., Походжай Н.Я., Шост Н.Б. Уроки навчання грамоти. 1 кл.: Ч.1,2. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2012.
2. Бутрім В.Л. Грамоти навчатися — все одно, що гратися. — Київ: Редакції загальнопедагогічних газет, 2004.
3. Збірник загадок для учнів початкової школи. / Упор. Г. Сапун. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2003.
4. Мандрівка алфавітом. / Уклад. Л. Вознюк — Тернопіль: Підручники і посібники, 2009.
5. Тисяча сто одинадцять загадок. / Уклад. Л. Вознюк — Тернопіль: Підручники і посібники, 2011.
6. Цікавий алфавіт. / Упор. : Будна Н.О., Головка З.Л. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2006.
7. Фізкультхвилинки у початковій школі. / Упор.: Т.В. Решетука, Т.Б. Ухіна, О.В. Лабашук. — Тернопіль: Мандрець, 2007.

Навчальне видання

ЗАБРОЦЬКА Світлана Григорівна
ДУНЕЦЬ Ірина Романівна

УРОКИ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

1 клас

У двох частинах

Частина II

Посібник для вчителя

Головний редактор *Богдан Будний*
Редактор *Ірина Рибницька*
Обкладинка *Аліни Воронкової*
Комп'ютерна верстка *Тетяни Золоєдової, Ольги Кравчук*
Технічний редактор *Оксана Чучук*

Підписано до друку 20. 08. 2013. Формат 60х84/8. Папір офсетний.
Гарнітура Таймс. Умовн. друк. арк. 27,90. Умовн. фарбо-відб.27,90.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002
Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008
тел./факс (0352)52-06-07; 52-19-66; 52-05-48
office@bohdan-books.com
www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-3627-6

